

Hanna Doroz-Tomasik¹, Grzegorz Jankowski²

¹ Uniwersytet Śląski, Katedra Geografii Regionalnej i Turyzmu, email: hanna.doroz@gmail.com

² Uniwersytet Śląski, Katedra Geografii Fizycznej, email: gjj37@wp.pl

---

Parki tematyczne w Polsce – typologia i analiza globalnego sukcesu komercyjnego

Theme parks in Poland – typology and analysis of global commercial success

---

Abstract: There appears to be a considerable conceptual chaos as far as tourist attractions are concerned - including theme/amusement parks - which arises from a lack of research on the subject. The presented paper aims at systemizing and defining the meaning of amusement/theme parks. An attempt is made to present the functional typology of theme parks and indicate the reasons and effects of their establishment. The article constitutes a review. Based on the available literature and other sources, site visits and free-form interviews, to the authors pursued to comprehensively define theme parks and tackle various terms and meanings used freely and intuitively by a number of authors. Finally, the following types of theme parks have been distinguished: entertainment parks, education parks, historical parks, physical recreation parks and mixed parks. Every type of parks is characterized by its dominant function. Therefore, visitors intentionally decide to enjoy the attractions offered in a given park. The dominant function cannot be indicated only in the mixed group of parks, thus making them ambiguous and dangerous for visitors, who do not know what to expect and may well be disappointed after their visit. The subject of theme parks is discussed in an unusual context of cultural landscape.

Streszczenie: W zagadnieniach dotyczących atrakcji turystycznych, w tym także parków tematycznych/rozrywki panuje duży chaos pojęciowy spowodowany niedostatecznym poznaniem i opisaniem problemu w literaturze naukowej. Celem artykułu jest usystematyzowanie i zdefiniowanie pojęcia parków tematycznych, przedstawienie typologii funkcjonalnej parków tematycznych, wskazanie przyczyn i skutków powstawania parków tematycznych. Artykuł ma charakter przeglądowy. Na podstawie analizy dotychczasowej literatury przedmiotu i innych materiałów źródłowych, wizji terenowych oraz wywiadów swobodnych, w pracy podjęto próbę kompleksowego zdefiniowania pojęcia parków tematycznych oraz uporządkowania dotychczas swobodnie i intuicyjnie używanych przez autorów pojęć z nimi związanych. Ostatecznie, stwierdzono istnienie funkcjonalnych typów parków tematycznych: parki rozrywkowe, parki edukacyjne, parki historyczne, parki aktywnej rekreacji oraz parki mieszane. Każdy z typów parków charakteryzuje się dominującą funkcją oprócz funkcji towarzyszących. Dzięki temu odwiedzający świadomie decydują się na korzystanie z atrakcji oferowanych w danym parku. Jedynie w grupie parków mieszanych nie można wskazać funkcji dominującej. To powoduje, że są one najbardziej niejednoznaczne i niebezpieczne dla odwiedzających, którzy nie wiedzą czego się spodziewać i mogą być rozczarowani wizytą w takim parku. Ponadto, problem parków tematycznych (jako specyficznej grupy atrakcji turystycznych) ujęto w nietypowym kontekście krajobrazu kulturowego.

Keywords: tourist attractions; cultural landscape; amusement parks; theme parks; westernization

Słowa kluczowe: atrakcje turystyczne; krajobraz kulturowy; parki rozrywki; parki tematyczne; westernizacja

1. Wstęp

Parki tematyczne nie zostały jak dotąd dostatecznie zdefiniowane i opisane w literaturze z zakresu geografii czy też turystyki. Współcześnie prace z tego zakresu dotyczą głównie

studiów przypadku (de Groote, 2009; Dybedal, 1998) lub jedynie wzmiankują parki tematyczne (nazywane również parkami rozrywki) jako rodzaj atrakcji turystycznych (Kruczek,

2009, 2011, 2012; Nowacki, 2014). W literaturze zagranicznej pojawiają się artykuły wskazujące dydaktyczną funkcję tych obiektów (np. nauczanie praw fizyki przy wykorzystaniu karuzeli z wesołego miasteczka (Lim, 2014). M. S. Hashim i I. Said (2013) analizowali w swych pracach zachowania odwiedzających parki tematyczne oraz przedstawili wytyczne co do sposobu, w jaki należy aranżować przestrzeń parku, by jak najbardziej odpowiadała ona ich naturalnym zachowaniom. Istnieje także opis parku zamkniętego, zlokalizowanego w centrum handlowym, a nie na otwartej przestrzeni, jak większość tego typu obiektów (Zheng, Liu, 2011), jednak artykuł poświęcony jest bardziej kwestiom dotyczącym inżynierii bezpieczeństwa. We wszystkich cytowanych publikacjach brakuje jednoznacznych definicji analizowanych obiektów, a autorzy bazują na intuicyjnym, powszechnie oczywistym rozumieniu tego pojęcia. Niezbędnym wydaje się jednak zdefiniowanie i usystematyzowanie zakresu

pojęciowego dotyczącego omawianych zagadnień. Po pierwsze, parki tematyczne uważane są za atrakcje turystyczne i w związku z tym powinny być interesujące dla potencjalnych turystów i jednocześnie godne reprezentowania regionu, w którym zostały zlokalizowane. Po drugie, jako atrakcje turystyczne pełnią określone funkcje zarówno względem odwiedzających, jak również inwestorów, pracowników i społeczności lokalnej oraz otaczającej przestrzeni.

Celem artykułu jest określenie typów obiektów rozumianych jako parki rozrywki oraz przedstawienie głównych przyczyn inwestowania i lokalizowania tego typu obiektów, a także określenie konsekwencji ich funkcjonowania w niejednokrotnie obcych kulturowo obszarach. Artykuł ma charakter przeglądowy i powstał w oparciu o wnikliwą kwerendę literatury oraz badania terenowe (obserwacje, wywiady).

2. Definicje i historia parków rozrywki/tematycznych

Jako pierwszy w Polsce, temat parków rozrywki podjął Z. Kruczek (2012), nazywając je *flagowymi* (czyli najlepszymi i najważniejszymi) atrakcjami turystycznymi. Autor zaproponował własną definicję atrakcji turystycznej, określając tym mianem „wszystkie elementy składowe produktu turystycznego (walory miejsca i wydarzenia, obiekty i autentyczne wytwory kultury wyższej), oznaczone jako szczególne, mające zdolność przyciągania turystów i decydujące o tym, że wybierają oni dany obszar, a nie inny. Połączone z usługami turystycznymi tworzą produkt turystyczny”. W swoim artykule Z. Kruczek (2012, s. 30) przytacza również definicję parku rozrywki według P.L. Pearce’a: „kapitałochłonne, wysoko rozwinięte, samodzielne przestrzenie rekreacyjne, które niezmiennie pobierają opłatę za wstęp”, a także doprecyzowuje istotę tych parków, wskazując na przewodnie kierunki tematyczne obiektów (np. nawiązujące do szczególnego okresu w historii lub konkretnych obszarów geograficznych). Według Z. Kruczka te „tematy/motywy są kluczowe dla funkcjonowania parków, które kreują poczucie jedności z otoczeniem, stanowiąc zarazem jaskrawy kontrast dla codziennego życia”.

Cytowana definicja P.L. Pearce’a nie tłumaczy wystarczająco precyzyjnie, czym jest park rozrywki. Istnieje potrzeba dookreślenia tego pojęcia. Parkami rozrywki/tematycznymi są to zatem: przestrzenie rekreacyjne pełniące określone funkcje (w tym funkcję rozrywkową), zaaranżowane zgodnie z tematem lub tematami przewodnimi; przestrzenie te są wyraźnie wydzielone z otaczającego krajobrazu poprzez specyficzny styl infrastruktury i urządzeń, a ich izolacja potęgowana jest wyznaczeniem wyraźnych granic (np. w postaci murów). Właściwsze wydaje się określenie tego typu atrakcji parkami tematycznymi, gdyż każdy z nich posiada jakiś temat przewodni (lub kilka takich tematów). W rzeczywistości, każdy z parków tematycznych pełni też funkcję rozrywkową, ale wyłącznie w części z nich funkcja ta jest dominująca i zdaniem autorów właśnie dla takich parków powinno zostać użyte określenie „park rozrywki” czy nawet „tematyczny park rozrywkowy” (ze wskazaniem funkcji danego parku tematycznego).

Z. Kruczek (2012) opiera swoje badania zwłaszcza o obiekty zagraniczne, głównie amerykańskie. Jednak jakościowe charakte-

rystyki w polskich parkach tematycznych są analogiczne. Atrakcje tego typu należą do dość drogiej (średnio ceny wahają się od 30-50 zł za bilet dla dorosłej osoby), bilety są sprzedawane w dwóch systemach: indywidualnej opłaty za każdą atrakcję oraz opłaty zryczałtowanej (dostęp do wszystkich atrakcji w ramach przedpłaconego pakietu).

Ponadto Z. Kruczek (2012, s. 30-31) zaprezentował historię parków tematycznych. Największą sieć parków obecnie tworzą Disneylandy, a pierwszy z nich powstał w 1955 roku. W Europie założenia parków sięgają XVI wieku, kiedy w Kopenhadze przekształcono ogród wypoczynkowy w pierwszy, funkcjonujący do dzisiejszego dnia park zabaw (de Groote, 2009, s. 13). Początki popularności tego typu obiektów przypadają na czasy rewolucji przemysłowej. Stagnacja czy nawet spadek zainteresowania tego typu rozrywką datuje się na okres od lat 30. aż do lat 60. XX wieku. Ponowny rozkwit atrakcyjności omawianych obiektów można zaobserwować w latach 70. poprzedniego stulecia, kiedy to wybudowano liczne parki, a zjawisko to miało wręcz globalny charakter.

Współczesne parki tematyczne wywodzą się od klasycznych wesołych miasteczek (z karuzelami, diabelskimi młynami, kolejkami górskimi), a zasadniczą różnicą pomiędzy nimi a współczesnymi parkami tematycznymi jest skala przedsięwzięcia inwestycyjnego oraz zróżnicowanie udostępnianych atrakcji. Można zatem stwierdzić, iż stanowią one sprawdzony sposób na komercyjny sukces inwestycji, co tłumaczy wspomniany globalny zakres ich rozwoju.

Pierwszą firmą, która zauważyła i wykorzystowała komercyjną moc parków tematycznych na globalną skalę była The Walt Disney Company. Nie chcąc uzależniać dochodów wyłącznie od produkcji filmowych, szukano innych źródeł zysku, a jednym z nich okazał się zbudowany w 1955 roku park w Anaheim w Kalifornii (de Groote, 2009, s. 21; Kruczek, 2011). Po jego sukcesie firma uruchomiła sieć parków nie tylko w USA, ale również, w latach późniejszych w Azji i Europie. Pierwszym parkiem zbudowanym poza kontynentem amerykańskim był powstały w 1983 roku Tokio Disneyland, natomiast w Europie, oddany do użytku w 1992 roku Euro Disney Resort, zlokalizowany w okolicach Paryża. W swojej

pierwotnej formie został on jednak odrzucony przez Europejczyków jako atrakcja turystyczna (de Groote, 2009, s. 26; Kruczek, 2011). Europejczycy byli przeciwni lokowaniu obcego kulturowo i nie pasującego do otoczenia obiektu, a także ustanawianiu go flagową atrakcją turystyczną regionu. Dopiero po zastosowaniu modyfikacji, dzięki którym park stał się bliższy gustom potencjalnych odwiedzających (np. zamiana agresywnych materiałów reklamowych przygotowanych w amerykańskim stylu, na łagodną reklamę ukierunkowaną na odbiorcę i jego emocje, zgodną z oczekiwaniami Europejczyków), również podparyski Disneyland odniósł spodziewany, komercyjny sukces. Przykład Disneylandów (Walt Disney Attractions) jest najlepiej opisany w literaturze przedmiotu. Warto jednak mieć na uwadze, że istnieją inne globalne marki tego segmentu atrakcji (np. Merlin Entertainment Group, Universal Studios Recreation Group, Six Flags Inc., Bush Entertainment i in.). Ilość odwiedzających obiekty wymienionych marek jest jednak 3-10 krotnie mniejsza niż u lidera (de Groote, 2009, s. 15). Masowo budowane są też mniejsze parki tematyczne o znaczeniu regionalnym. Przykłady ze świata pokazują, że pomimo ogromnej kapitałochłonności, zwłaszcza na etapie budowy parku, zwrot poniesionych nakładów jest niemal pewny i stosunkowo bliski terminowi inwestycji.

Z. Kruczek (2009, s. 72) zwraca uwagę na fakt, iż atrakcje turystyczne stanowią główny cel (ważniejszy niż np. wypoczynek) turystów. Niekiedy jednak łatwo zagubić się pomiędzy wyborem atrakcji a pułapki turystycznej. Termin atrakcji turystycznej w literaturze przedmiotu pojawił się już w latach 70. XX wieku. K. Podemski (2004) określa ją jako szerokie pojęcie, obejmujące: elementy przyrodnicze i kulturowe, poziom cen, stosunek miejscowej ludności wobec turystów i turystyki, urządzenia turystyczne wraz z towarzyszącą infrastrukturą techniczną, itp. Definicje innych autorów różnią się w zależności od punktu widzenia, czy stopnia generalizacji (Kruczek, 2004, s. 35-36). Z kolei pułapki turystyczne to obiekty powstające wokół atrakcji turystycznych, które mają na celu wyłącznie sukces komercyjny. Autor zalicza do pułapek turystycznych także samodzielne obiekty o następujących cechach: za wszelką cenę przyciągają turystów i wyciągają

pieniądze, bazują na niewybrednych gustach, są kiczowate i pozbawione wartości kulturowych, są lokowane w płytkiej, masowej popkul-

turze (Kruczek, 2009, s. 74-75). Jako przykłady takich obiektów podaje m. in. tematyczne parki rozrywki (Ryc. 1).

Rycina 1. Homogenizacja parku tematycznego – park miniatur, dom do góry nogami i park dinozaurów (fot. H. Doroz-Tomasik)

Figure 1. Homogenization in theme park – miniature park, upside-down house and dinopark (photo H. Doroz-Tomasik)

Równie istotnym zagadnieniem jest kwestia lokalizacji tego typu inwestycji. P. Dybedal (1998, s. 42) charakteryzuje miejsca, w których lokalizowanie parków tematycznych ma szansę największego komercyjnego powodzenia. Według autora istotne jest oddalenie od dużych ośrodków miejskich w odległości 150-200 km, co pozwala na zaplanowanie i odbycie jednodniowej wycieczki. Jego zdaniem jest to niezwykle ważny problem, zwłaszcza w przypadku obiektów nie świadczących usług noclegowych. W drugiej kolejności, jako istotny czynnik przyciągający turystów autor wskazuje lokalizację w obrębie głównych regionów turystycznych i nieznaczne odległości od miejscowości letniskowych. Kolejne istotne warunki lokalizacji, to położenie przy głównych drogach lub w okolicy innych atrakcji turystycznych.

Przykładem spełniającym powyższe warunki jest Dream Park Ochaby położony we wsi Ochaby Wielkie w woj. śląskim. Park ten jest oddalony o około 70 km od Katowic (centrum Górnośląskiego Związku Metropolitalnego) oraz około 30 km od Wisły (duża miejscowość turystyczna), przy drodze krajowej nr 81 (stanowiącej najdogodniejsze połączenie pomiędzy Górnym Śląskiem a Wisłą, położoną w Beskidzie Śląskim). Ponadto, park powstał na gruncie wcześniejszej atrakcji i dumy regionu, jaką była państwowa Stadnina Koni Ochaby wraz z klubem jeździeckim (Doroz-Tomasik, 2015). Warto zaznaczyć, że nie jest to jedyny park w okolicy drogi krajowej 81 na odcinku Katowice-Wisła (inne to np.: Miasteczko Twinpigs w Żorach, Europark Żory, Park Dinozaurów i Ogromnych Owadów w Ustroniu) (www.parkmania.pl).

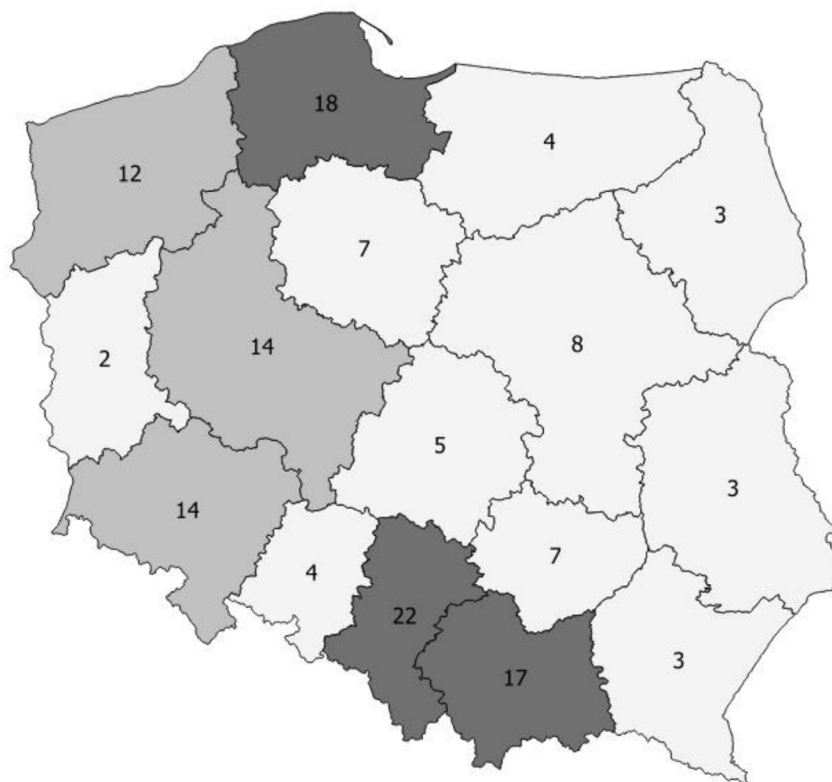
3. Typologia funkcjonalna parków tematycznych w Polsce

W Polsce wciąż jeszcze nie powstał park tematyczny o znaczeniu ponadregionalnym (Nowacki, 2014, s. 189). Nie mniej jednak istnieje wiele parków o lokalnym znaczeniu. M. Nowacki (2014) zauważa, że parki rozrywki, parki wodne oraz muzea stanowią grupy najprężniej rozwijających się współcześnie obiektów turystycznych, głównie za sprawą rosnącego zainteresowania turystów ich innowacyjną ofertą.

Parki tematyczne można podzielić według różnych kryteriów. W serwisie www.parkmania.pl zaproponowano podział według następujących grup tematycznych: parki dinozaurów, parki owadów, parki flory i fauny mórza i oceanów, parki miniatur, parki bajkowe, parki Św. Mikołaja, wesołe miasteczka i lunaparki, parki linowe, parki adrenaliny, parki wodne, miasteczka westernowe, inne. Wyszczególniono też grupę parków, których powstanie jest planowane lub w trakcie realizacji. Na rycinie 2 przedstawiono liczbę

parków tematycznych w Polsce według województw (łącznie 141), w celu zobrazowania skali ich popularności. Planowane jest utworzenie kolejnych 5 parków (2 w woj. mazowieckim i po jednym w woj. łódzkim, podlaskim i zachodniopomorskim). Na stronie internetowej www.parkmania.pl możliwe jest również pobranie darmowego e-booka, stanowiącego przewodnik po polskich obiektach. Zastosowano w nim typologię parków obejmującą jedynie trzy kategorie: parki rozrywki, parki linowe, parki wodne. Próba usystematyzowania typów parków tematycznych wydaje się konieczna, gdyż zarówno zbyt szczegółowe typologie tematyczne, jak i znacznie generalizujące typologie funkcjonalne, a także inne swobodne typologie i klasyfikacje jedynie pogłębiają obecny chaos powstały wokół pojęcia parków tematycznych.

Pierwowzorem współczesnych parków tematycznych były wesołe miasteczka z dużą

Rycina 2. Liczba parków tematycznych w Polsce według województw (źródło: opracowanie własne na podstawie www.parkmania.pl)

Figure 2. Number of theme parks in Poland according to voivodeships (source: own studies based on www.parkmania.pl)

liczbą karuzeli i innych urządzeń dostarczających ogromnych wrażeń, a zwłaszcza z kolejkami typu rollercoaster. Obecnie tego typu obiekty stanowią rozrywkowe parki tematyczne (Tab. 1). Ich funkcją jest wyłącznie dostarczenie odwiedzającym zabawy i wrażeń podnoszących poziom adrenaliny. Z. Kruczek (2009, s. 75) zauważa związek pomiędzy oczekiwaniami zwiedzających dotyczącymi podniesienia poziomu adrenaliny a dużym zapotrzebowaniem na „straszące” atrakcje, jak np. „nawiedzone domy”. Spodziewany strach i dreszczyk emocji po ustaniu bodźca przeradzają się w ekscytację i radość odwiedzających, tym samym zachęcając ich do ponownego przeżycia całego cyklu wywołanych sztucznie emocji.

Za edukacyjne parki rozrywki (Tab. 1) można uznać parki miniatur oraz obiekty oparte na pomysłach podobnych do Centrum Nauki Kopernik (www.kopernik.org.pl), czyli zawierające w swojej ofercie niemal wyłącznie naukę poprzez zabawę. Park Miniatur Warmii i Mazur stanowi trafny przykład edukacyjnego parku tematycznego. Położony w mazurskiej wsi Gierłoż skupia miniatury najważniejszych zabytków regionu (m. in. twierdzy Boyen, zamku biskupów warmińskich w Lidzbarku Warmińskim, zamku krzyżackiego w Malborku, czy położonego w sąsiedztwie Wilczego Szańca). Ekspozycje zostały odpowiednio opisane i określono ich odległość od budowli oryginalnych. Dzięki temu turysta odwiedzający park miniatur jest w stanie pokrótce poznać najważniejsze zabytkowe atrakcje turystyczne regionu, a także zaplanować zwiedzanie wybranych obiektów rzeczywistych. Podstawową funkcją takiego parku miniatur jest funkcja edukacyjna. Z uwagi na możliwość uznania parku za innowacyjny przewodnik turystyczny, można również zaznaczyć utylitarną funkcję regionalnego parku miniatur.

Historyczne parki tematyczne mogą stanowić podtyp parków edukacyjnych, jednak ich idea zasługuje na wyszczególnienie (Tab. 1), gdyż jako jedyne łączą istotną w dzisiejszych czasach interaktywność zwiedzania z pielęgnowaniem regionalnego dziedzictwa kulturowego. Przykładem takiego parku będzie „Trylogia” w woj. podlaskim, jeśli przedsięwzięcie zostanie sfinalizowane. Inspiracją do zaprojektowania parku były dzieła H. Sienkiewicza, a historyczny park tematyczny miał przekonać

turystów, że poznając historię Polski można się świetnie bawić. Oparty na autentyzmie projekt byłby alternatywą dla np. miasteczek westernowych, które stanowią obcy element w krajobrazie kulturowym. Inwestycja została zaniechana na I etapie budowy. Według oficjalnej informacji (www.mielnik.com.pl) przyczyną było nie znalezienie wykonawcy projektu.

Parki aktywnej rekreacji, takie jak parki wodne czy linowe, przez niektóre źródła (np. www.parkmania.pl) wiązane są bezpośrednio z parkami tematycznymi. Być może wynika to z ich komercyjnego charakteru lub coraz bardziej kiczowatej, makdonaldyzowanej stylistyki, trafiającej w gusta klientów parków. To, co odróżnia je od pozostałych, to ich funkcja rekreacyjna. Odwiedzający nie jest jedynie biernym odbiorcą bodźców, które zadają mu urządzenia zainstalowane w parku (jak np. w wesołym miasteczku). Sam może kreować czas spędzony w obiekcie umożliwiającym różne formy aktywności fizycznej. Mniejszą swobodą korzystania cechuje się park linowy, tam decyzja klienta ogranicza się do wyboru trasy zaaranżowanej w przestrzeni pod koronami drzew. Pokonanie takiej trasy wymaga przełamania barier, w postaci np. lęku wysokości, a także dużej sprawności fizycznej, jak również stosownego ubioru. Ponadto parki linowe ze względów bezpieczeństwa są niedostępne w czasie deszczu. Parki wodne również wymagają wcześniejszego przygotowania ze strony odwiedzających, w postaci odpowiedniego stroju i akcesoriów. Oprócz strefy aktywnej rekreacji często posiadają też zaplecze sportowe, a także pełnią funkcję rehabilitacyjną oraz dysponują ofertą z zakresu odnowy biologicznej.

Ostatnią grupę stanowią parki, w których nie można jednoznacznie wskazać dominującej funkcji, określone jako mieszane. Pierwszym z przytoczonych przykładów jest Dream Park Ochaby, składający się z wielu mniejszych „parków w parku”, w którym funkcja rozrywkowa (kino 6D, nadmuchiwane zjeżdżalnie, dom do góry nogami, namiot z urządzeniami do gier) przeplata się z funkcją edukacyjną (park miniatur, park dinozaurów) oraz rekreacyjną (park linowy) (Doroz-Tomasik, 2015, s. 128). Drugim przykładem jest miasteczko Dziki Zachód – Park Rozrywki Zieleniewo (nieдалеко Kołobrzegu) (www.zieleniewo.pl).

Tam z kolei funkcja poznawcza czy też edukacyjna („poznawanie” zwyczajów i rzemiosła mieszkańców „dzikiego zachodu”) łączy się z funkcją rekreacyjną (jazda konna), rozrywkową (gry, zabawy, animacje), a także gastronomiczną i noclegową (saloon i hotel na terenie obiektu). Właśnie tego typu obiekty, o niejasno określonych funkcjach, prezentujące odległe tematycznie treści, dla których jedynym wspólnym mianownikiem jest „zabawa” są najbardziej niebezpieczne. Dają namiastkę funkcji edukacyjnej, jednocześnie oferując bardzo silnie bodźcowe atrakcje, które powodują samoistne zapominanie lub brak możliwości skupienia się na prezentowanych informacjach (np. w postaci tablic). Często oferują też poznanie obcych kultur introdukowanych w miejsce rodzimego folkloru, korzystając z półśrodków – stylizowane stroje to w rzeczywistości pozyskane niskonakładowo wierzchnie okrycia codziennych ubrań pracowników parku, animatorzy uczący tańca indiańskiego sami nabywali tej umiejętności w momencie podjęcia pracy w obiekcie od swoich poprzedników. Pod osłoną czapsów, rewolwerów i kapeluszy kryje się wyłącznie komercja i rozrywka, zadowolająca niewybrednych odwiedzających.

Warto zaznaczyć, że parki tematyczne nie pełnią określonych funkcji wyłącznie względem odwiedzających. Funkcja ekonomiczna

jest nadrzędną względem pozostałych. Parki są pomysłem na biznes. Niekiedy udaje się go połączyć z ideą i głębszym celem, jednak zwykle dla inwestora zadowolający jest wyłącznie zwrot kosztów inwestycji oraz zysk. Stąd tak popularne jest sięganie po sprawdzone w skali światowej wzorce. Parki tematyczne pełnią również funkcję promocyjną. Reklamując własną ofertę promują również miejscowość, a nawet cały region, w którym są zlokalizowane. Jednym z bardziej spektakularnych przykładów takiej promocji są parki w Zatorze i Inwałdzie. Miejscowości te za sprawą parków stały się słynne w skali regionalnej. Wcześniej słynęły z hodowli ryb, a zwyczajowo region ten określano nawet „zagłębiem karpowym”. W ten sposób postępująca reklama, wypierająca walory historyczne, kulturowe i krajobrazowe, doprowadzi do ich destrukcji w okolicy parków tematycznych.

Z uwagi na specyfikę oferty parków tematycznych, stanowią one dogodne miejsce pracy dla młodych ludzi, zwłaszcza studentów. Zintensyfikowane odwiedzanie parków ma miejsce w półroczu letnim (maj-wrzesień), w weekendy, oraz w przypadku parków całorocznych – w długie weekendy lub inne charakterystyczne dni w ciągu roku (np. dzień Św. Mikołaja, czy Halloween).

Tabela 1. Typologia funkcjonalna parków tematycznych (opracowanie własne)

Table 1. The functional typology of themeparks (own authors studies)

Typ	parki tematyczne				
	rozrywkowe	edukacyjne	historyczne	aktywnej rekreacji	mieszane
Przykłady	Śląskie Wesołe Miasteczko	Centrum Nauki Kopernik	Trylogia*	parki wodne	Dream Park Ochaby
	Lunapark Sowiński – Władysławowo	Park Miniatur Warmii i Mazur	Historyczny Park Tematyczny w Kolszku*	parki linowe	Dziki Zachód - Zieloniewo k. Kołobrzegu
	Energylandia	Park Nauki i Ewolucji Człowieka			Miasteczko Twinpigs
	Rabkoland				Park Dinozaurów i Ognistych Owadów JuraPark Bałtów

* inwestycja niezrealizowana

4. Krajobrazowe i społeczne konsekwencje powstawania parków tematycznych

Jednym z poważniejszych skutków wynikających z istnienia parków tematycznych jest postępująca westernizacja krajobrazu kulturowego regionów. Pierwszym jej przejawem jest degradacja przestrzeni. Obiekty lokalizowane są zwykle w terenach wiejskich, charakteryzujących się harmonijnym lub dysharmonijnym krajobrazem przyrodniczo-kulturowym (w którym udział przekształceń antropogenicznych środowiska naturalnego nie przekracza 50%) (Chmielewski, 2012, s. 58). Warto jednak zwrócić uwagę, że degradacji oprócz przestrzeni ulega również sfera społeczna. Ludzie bez większego zastanowienia i zainteresowania uczestniczą w rozrywce, która bawi, nie wymagając od nich żadnego zaangażowania oprócz obecności. Jest to wygodne i przez wielu odbiorców wybór takiej płytkiej atrakcji argumentowany jest tym, że skoro płacą (za zabawę), to

wymagają, należy im się (owa „zabawa”). Jeśli dobrze się bawią i wszystko odbywa się w tak „łatwy” sposób, ponownie sięgają po podobne atrakcje. Jest to też na swój sposób bezpieczna rozrywka. Odbiorcy nie są narażeni na ewentualne wystawienie się na pośmiewisko, czy popełnienie nietaktu. W parku tematycznym wystarczy zapłacić za bilet, a dalej jest się już prowadzonym za rękę. Przeciwnieństwem może być np. zwiedzanie skansenu (ryzyko, że przewodnik, chcąc rozpocząć rozmowę, zada pytanie i niewiedza odwiedzających wyjdzie na jaw) lub zmieszanie, czy w lokalu gastronomicznym zostawić napiwek czy nie. Bary typu fast-food, lokalizowane w parkach tematycznych nie generują takiego typu dylematów. W efekcie pielęgnowania ludzkiej wygody, postępuje ignorancja wobec miejsc, historii, kultury i ludzi dochodzi do unifikacji przestrzeni i zachowań.

5. Wnioski

Ze względu na światowy sukces wydaje się, że parki tematyczne, zwłaszcza te mniejszej skali, będą powstawać coraz liczniej. Stworzenie bazy parków (np. na stronie www lub w formie aplikacji na urządzenia elektroniczne), opartej o funkcjonalną typologię z zachowaniem rygorystycznych kryteriów kwalifikacji obiektów, może znacznie przyczynić się do podniesienia standardu ich oferty, stopnia zadowolenia klientów oraz pośrednio – ochrony krajobrazu kulturowego regionów.

Z uwagi na połączenie interaktywności, zabawy i edukacji, muzea i skanseny mają szansę przekształcić się w małe parki tematyczne, dzięki czemu zostałyby wypełniona luka parków historycznych, czyli tych najbardziej pożądaných, jako obiekty promujące lokalne walory oraz tradycje. Istnieje również szansa, że odpowiednio zaaranżowane będą estetycznie wkomponowane w krajobraz przyczyniając się jednocześnie do rozwoju i promocji obszarów peryferyjnych.

Parki rozrywkowe, edukacyjne oraz aktywnej rekreacji stanowią istotny element degradacji krajobrazu. Polega ona na pomniejszeniu wartości estetycznych poprzez

lokowanie niepasujących do otoczenia wielko-przestrzennych lub wielko-kubaturowych budowli i urządzeń, o jaskrawej, kiczowatej kolorystyce oraz formie. Największą ich zaletą jest jednak możliwość wyodrębnienia dominującej funkcji parku, dzięki czemu odwiedzający są świadomi, jakiego rodzaju oferty mogą się spodziewać.

Najbardziej destrukcyjny wpływ na percepcję przestrzeni oraz kreowanie zachowań społecznych mają parki tematyczne określone jako mieszane. Homogenizacja treści nie pozwala wskazać dominującej funkcji parku. Atrakcje aranżowane są w taki sposób, by każdy odwiedzający odnalazł w ich ofercie coś dla siebie. Zażywanie rozrywki w takich parkach jest bardzo wygodne dla odbiorców, którzy jedynie poddają się ekspozycji na silne bodźce dostarczane przez atrakcje parku. Oprócz degradacji krajobrazu, mieszane parki tematyczne w największej mierze przyczyniają się do obniżania preferencji odwiedzających te atrakcje turystyczne, co poprzez unifikację ofert oraz wzorców zachowań skutkuje zatraceniem odrębności regionalnej.

Literatura

- Chmielewski T.J., 2012. Systemy krajobrazowe. Struktura – funkcjonowanie – planowanie. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ss. 408.
- Doroz-Tomasik H., 2015. Od tradycji do westernizacji – sposób na budowanie wizerunku miast i regionów? Studium przypadku Ochab Wielkich. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego*, 29/2015, s. 119-134.
- Dybedal P., 1998. Theme Parks as Flagship Attractions in Peripheral Areas. Unit of Tourism Research at Research Centre of Bornholm.
- de Groote P., 2009. Globalisation of commercial theme parks. Case: The Walt Disney Company. [In:] *4th Aspects and Visions of Applied Economics and Informatics*, Debrecen, s. 13-29.
- Hashim M. S., Said I., 2013. Effectiveness of Wayfinding Towards Spatial Space and Human Behavior in Theme Park. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 85(2013), 282-295.
- Kruczek Z., 2004. Metody badań atrakcji turystycznych. [W:] Winiarski R., Alejziak W. (red.), *Turystyka w badaniach naukowych*. AWF Kraków i WZiIZ w Rzeszowie, Kraków-Rzeszów, 35-46.
- Kruczek Z., 2009. Między atrakcją a pułapką turystyczną. Dylematy turystyki kulturowej XXI wieku. [W:] Stasiak A. (red.), *Kultura i turystyka, razem ale jak*. Wydawnictwo WSTH, Łódź, 71-80.
- Kruczek Z., 2011. Amusement Parks As Flagship Tourist Attractions. *Development and Globalization, Economic Review of Tourism*, 3/2011, Matej BelaUniveristy, University, 156-163.
- Kruczek Z., 2012. Parki tematyczne jako flagowe atrakcje turystyczne. *Rozwój i globalizacja. Turystyka Kulturowa* 3/2012, 29-40.
- Lim B. K., 2014. The theme park experience of teaching science from the constructivist paradigm. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 123, 12–19.
- Nowacki M., 2014. Obecne tendencje w rozwoju atrakcji turystycznych. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu*, 45, 185-195.
- Podemski K., 2004. *Socjologia podróży*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, ss. 365.
- Zheng W., Liu B., 2011. Performance Based Fire Design of a Large Indoor Theme Park. *Procedia Engineering* 11 (2011), 730–736.

Źródła internetowe:

- Centrum Nauki Kopernik, www.kopernik.org.pl, dostęp: 15.06.2015.
- Gmina Mielnik, www.mielnik.com.pl, dostęp: 2.06.2015
- Parkmania, www.parkmania.pl, dostęp: 7.06.2015
- Park Rozrywki Zieleniewo, www.zieleniewo.pl, dostęp: 8.06.2015